

**Prace Komisji Geografii Przemysłu
Polskiego Towarzystwa Geograficznego**
kwartalnik naukowy

**Studies of the Industrial Geography Commission
of the Polish Geographical Society**
a scientific quarterly

**UWARUNKOWANIA PRZEMIAN STRUKTUR SPOŁECZNO-GOSPODARCZYCH
W UKŁADACH PRZESTRZENNYCH – WYBRANE PRZYKŁADY**

pod redakcją
Zbigniewa Ziolo i Wioletty Kilar

**CONDITIONS FOR TRANSFORMATIONS OF SOCIO-ECONOMIC STRUCTURES
IN SPATIAL SYSTEMS – SELECTED EXAMPLES**

edited by
Zbigniew Ziolo and Wioletta Kilar

DOI 10.24917/20801653.352

35(2) • 2021

Polskie Towarzystwo Geograficzne – Komisja Geografii Przemysłu
Polish Geographical Society – Industrial Geography Commission

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie
– Instytut Geografii, Katedra Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej
Pedagogical University of Krakow
– Institute of Geography, Department of Entrepreneurship and Spatial Management

**PRACE KOMISJI GEOGRAFII PRZEMYSŁU
POLSKIEGO TOWARZYSTWA GEOGRAFICZNEGO**

**STUDIES OF THE INDUSTRIAL GEOGRAPHY COMMISSION
OF THE POLISH GEOGRAPHICAL SOCIETY**

35(2)

Redaktor naczelny / Editor-in-chief: Zbigniew Ziolo

Zastępca redaktora naczelnego – redaktor prowadzący / Associate – managing editor: Tomasz Rachwał

Rada Redakcyjna / Editorial Board

Felix Arion, György Csomós, Paweł Czaplński, Ben Derudder, Wiesława Gierańczyk, Anatol Jakobson, Wioletta Kilar, Ana Maria Liberali, Tadeusz Marszał, Tomasz Rachwał (wiceprzewodniczący/vice-chair), Piotr Raźniak, Eugeniusz Rydz, Anatoly V. Stepanov, Tadeusz Stryjakiewicz, Yolanda Carbajal Suárez, Natalia M. Syssoeva, Zdeněk Szczyrba, Anna Tobolska, Géza Tóth, Krzysztof Wiedermann, Nuri Yavan, Zbigniew Ziolo (przewodniczący/chair)

Lista recenzentów dostępna na stronie internetowej czasopisma / The list of reviewers is available on the journal's website

Redaktor prowadzący z Wydawnictwa / Publishing House managing editor: Ewa Zamorska-Przyłuska

Redaktor językowy / Language editor: Joanna Grzeszczuk

Tłumaczenie i korekta w języku angielskim / Translation and proofreading of English texts: Agata Ziółkowska

Deklaracja wersji pierwotnej / Definition of primary version

Wersja drukowana jest wersją pierwotną publikacji / The primary version of the journal is the printed version.

Czasopismo jest indeksowane w bazach / Journal is abstracted and indexed in:

BazEkon, BazHum, CEJSH (The Central European Journal of Social Sciences and Humanities), DOAJ (Directory of Open Access Journals) ERIH PLUS (The European Reference Index for the Humanities and the Social Sciences), IndexCopernicus, PBN – Polska Bibliografia Naukowa / Polish Scientific Bibliography, Pedagogiczna Biblioteka Cyfrowa / Pedagogical Digital Library, POL-index, Web of Science Core Collection – Emerging Sources Citation Index (ESCI)

Strona internetowa czasopisma z informacjami dla autorów i dostępem do pełnych tekstów archiwalnych artykułów w wersji elektronicznej / Journal website with information for authors and access to the full-text electronic versions of archive papers: www.prace-kgp.up.krakow.pl, ISSN (ON-LINE): 2449-903X

Kontakt z redakcją / Journal contact

Sekretarze Redakcji (Editorial Secretary):

Wioletta Kilar, Karolina Smętkiewicz

Katedra Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej, Instytut Geografii
Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, ul. Podchorążych 2, 30-084 Kraków, p. 437
tel. (+48) 12 662 62 55, faks (+48) 12 662 62 43, e-mail: pracekgp@up.krakow.pl

ISSN 2080-1653

© Copyright by Wydawnictwo Naukowe UP, Kraków 2021

Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego
[*Studies of the Industrial Geography Commission of the Polish Geographical Society*] – rozszerzenie zasięgu międzynarodowego czasopisma – zadanie finansowane w ramach umowy 737/P-DUN/2019 ze środków Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego przeznaczonych na działalność upowszechniającą naukę.



Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Wydawca/Publisher

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie
– Instytut Geografii, Katedra Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej
Pedagogical University of Krakow
– Institute of Geography, Department of Entrepreneurship and Spatial Management
Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie
e-mail: wydawnictwo@up.krakow.pl; <http://www.wydawnictwoup.pl>

Współwydawca/Co-publisher

Polskie Towarzystwo Geograficzne – Komisja Geografii Przemysłu
Polish Geographical Society – Industrial Geography Commission

Druk/Printed by Zespół Poligraficzny WN UP

WPROWADZENIE

Procesy rozwoju społecznego, gospodarczego i kulturowego zmierzają do kształtowania się bardziej konkurencyjnej i dynamicznie rozwijającej się gospodarki nowego typu, opartej na intelekcie i wiedzy. Poznanie i zrozumienie tego procesu jest niezbędne dla określenia jego przebiegu w przeszłości, współcześnie, ale także, aby wyznaczać jego dalsze kierunki przemian. Umożliwiają to ciągłe poszukiwania, zmierzające do coraz bardziej precyzyjnego poznawania mechanizmów zmieniających się procesów, by w sterowaniu nimi dążyć do systematycznego wyrównywania istniejących dysproporcji rozwojowych i zmierzać do podnoszenia poziomu i jakości życia. Zakładamy, że procesy rozwojowe należy aktywnie kształtować w zmieniających się uwarunkowaniach i okolicznościach determinujących przemiany społeczne, ekonomiczne, kulturowe i polityczne. Do tego nurtu nawiązują prezentowane prace, w których poszczególni autorzy analizowali uwarunkowania i czynniki przemian struktur społeczno-gospodarczych w różnej skali układów przestrzennych. Wskazują one, że współczesne struktury układów przestrzennych znajdują się na różnym poziomie rozwoju oraz kształtowały się niekiedy w zgoła odmiennych uwarunkowaniach politycznych.

W nowoczesnej gospodarce kapitał ludzki to najczęściej wymieniany czynnik, który obok wiedzy i innowacji, pozwala na osiągnięcie przewagi konkurencyjnej na rynku. Określany jest jako pochodna wykształcenia, zdobytych kwalifikacji oraz praktycznych umiejętności. Obserwowany obecnie dynamiczny rozwój zaawansowanych technologii wymaga włączenia w ten proces wysokiej jakości kapitału ludzkiego. Na tym tle podjęta została ocena potencjału kapitału ludzkiego jako podstawowego uwarunkowania rozwoju Przemysłu 4.0. W badaniach uwzględniono wskaźniki dotyczące udziału zatrudnienia w przemyśle wysokich technologii i usług opartych na wiedzy, udziału zatrudnienia w przemyśle wysokich i średniowysokich technologii, udziału osób z wyższym wykształceniem w różnych rodzajach przemysłu oraz zróżnicowania w tym zakresie w poszczególnych krajach członkowskich Unii Europejskiej w latach 2013 i 2018 (P. Pilichowska).

Jak wspomniano, innowacje są niezwykle istotnym czynnikiem w budowaniu gospodarki opartej na wiedzy. Są wprowadzane we wszystkich sektorach gospodarki. Jednak ich specyfika w sektorze usług jest zupełnie inna niż w przemyśle wytwórczym, co zaprezentowano na przykładzie Polski (J. Dominiak).

Szczególnie w procesie zmian systemu gospodarowania ważnym problemem staje się rozwijanie zasobów intelektualnych i budowanie kapitału ludzkiego, ludzi zdolnych do wdrażania nowych zasad rozwoju ekonomicznego i przemian społecznych. Problematyka ta została zilustrowana na przykładzie wdrażania reguł gospodarki rynkowej w Republice Kazachstanu. Podkreślono, że w przechodzeniu do gospodarki innowacyjnej, szczególnie ważne pozostają zagadnienia tworzenia i rozwoju nowych kadr zarządzających, a także rozwój kapitału ludzkiego i społecznego. Stanowią one podstawowy warunek pozwalający na zwiększanie wydajności pracy oraz

wytwarzanie produktów high-tech. W warunkach nierównomiernego przestrzennie rozmieszczenia zasobów ludzkich i poziomu ich kwalifikacji, konieczne są działania mające na celu zwiększenie koordynacji w celu podnoszenia jakości i poziomu kapitału ludzkiego (G. Nyussupova i in.).

We współczesnej gospodarce pojawiają się pewne niekorzystne dla rozwoju sytuacje. Przykładem tego jest branża motoryzacyjna, która stanowi jedną z głównych gałęzi polskiej gospodarki, mająca duży udział w wytwarzaniu wartości dodanej brutto i utrzymywaniu miejsc pracy. Korzystna tendencja rozwojowa została zachwiana przez pandemię COVID-19. Na tym tle przeprowadzono analizę zmian w rozmiarach produkcji pojazdów samochodowych, przyczep i naczep oraz motocykli, określono wstępne straty przemysłu motoryzacyjnego oraz zmianę struktury wynagrodzenia pracowników w latach 2018–2019 (K. Stojczew).

Procesy integracji gospodarczej wywierają znaczny wpływ na przemiany społeczno-ekonomiczne, zwłaszcza obszarów przygranicznych. Przykładem tego jest planowanie korytarza mającego na celu rozwój i integrację gospodarczą obszarów przygranicznych Chin, Mongolii i Rosji. Inicjatorem budowy korytarza są Chiny, realizujące założenia swojej polityki zagranicznej. Stwierdzono, że głównym zainteresowaniem chińskiego kapitału jest dążenie do przejęcia i wykorzystywanie zasobów naturalnych, w tym surowców mineralnych i leśnych. Słabiej natomiast rozwijają się małe przedsiębiorstwa, które są własnością mniejszego kapitału zagranicznego, a nie dużych korporacji (N. Sysoeva, V. Rudneva).

Prezentując dążenia do poprawy współpracy międzyregionalnej regionów syberyjskich, zwrócono uwagę na pojawiające się ograniczenie tej współpracy, co negatywnie wpływa na rozwój regionalny i jest przyczyną pogłębiania się ich dysproporcji przestrzennych. W pracy zwrócono szczególną uwagę na brak właściwej koordynacji i porozumienia między szczeblami władzy federalnej a szczeblami władzy regionalnej, a także brak współpracy między władzami poszczególnych regionów. Stwierdzono, że jednym z kluczowych problemów jest usuwanie barier w zakresie współpracy międzyregionalnej oraz stopniowe ograniczanie wzrostu centralizacji władzy (S. Violin).

W układach regionalnych ważnym czynnikiem rozwoju społeczno-gospodarczego jest rozwój innowacyjności w działalności przemysłowej. Do tej zasady nawiązuje analiza kierunków przemian struktury przemysłowej województwa dolnośląskiego i największych ośrodków miejskich. Jako podstawę identyfikacji tych procesów wykorzystano ocenę poziomu koncentracji działalności przemysłowej podmiotów grupy produkcja. Wyniki badań wskazują na znaczące zmiany w innowacyjności w dużych miastach i strukturze przestrzennej województwa (P. Brezdeń, D. Sikorski).

Intensyfikację aktywizacji gospodarczej i rozwoju ludności wiejskiej umożliwił Program Rozwoju Obszarów Wiejskich przyjęty na lata 2014–2020. Na tym tle przeprowadzono analizę rozwijania działalności gospodarczej przez LGD „Beskid Gorlicki” w ramach tego Programu. Stwierdzono, że najwięcej środków finansowych otrzymały podmioty zaliczane do sekcji budownictwa (19,4% całej wydatkowanej kwoty), a następnie przetwórstwo przemysłowe (17,7%), natomiast na działalność naukową i techniczną oraz pozostałą działalność usługową przekazano po 14,5% (M. Ćwikła).

Szczególne znaczenie w omawianym procesie zajmują także podmioty ekonomii społecznej, gdyż stają się trwałym i znaczącym elementem krajobrazu gospodarczego. Niektóre z nich tworzą stałe i silne związki ze społecznościami lokalnymi, co jest przejawem ich funkcji społecznej (A. Majzel i in.).

Prezentowane prace przedstawiają bardzo zróżnicowane uwarunkowania procesów innowacyjnych, identyfikują wiele barier rozwojowych oraz wskazują na ważną rolę kapitału ludzkiego, w tym decydentów, w kształtowaniu racjonalnych procesów przebudowy struktur sektorowo-przestrzennych.

Zachęcamy Państwa do dyskusji i rozwijania zarysowanej problematyki badawczej oraz dzielenia się swoimi wynikami na łamach naszego czasopisma.

Zbigniew Ziło, Wioletta Kilar

INTRODUCTION

Social, economic and cultural development processes lead to the emergence of a new type of economy – one that is based on intellect and knowledge and is more competitive and dynamically developing. Knowing and understanding this process is necessary to determine its course in the past, in the present, but also to determine its further directions of change. This is made possible by continuous research aimed at learning more and more about the mechanisms of the ever changing processes, in order to control them, to systematically compensate for existing developmental disparities and to improve the standard and quality of life. We assume that development processes should be actively shaped in changing circumstances and circumstances determining social, economic, cultural and political change. This idea is referred to in the presented papers, in which authors analysed the conditions and factors of transformations in socio-economic structures in spatial systems of different scales. They show that modern spatial structures are at different levels of development and sometimes have been formed under different political conditions.

In modern economy, human capital is the most frequently mentioned factor that, in addition to knowledge and innovation, allows us to achieve a competitive advantage on the market. It is referred to as a derivative of education, qualifications acquired and practical skills. The current dynamic development of advanced technologies requires the inclusion of high-quality human capital in the process. With that in mind, undertaken was an assessment of the potential of human capital as a fundamental determinant of the development of Industry 4.0. The studies included indicators on the share of employment in the high-tech and knowledge-based services industry, the share of employment in high- and medium-sized technology industries, the participation of people with higher education in different types of industry and the diversity in this regard between Member States of the European Union in 2013 and 2018 (P. Pilichowska).

As mentioned, innovation is an extremely important factor in building a knowledge-based economy. It is introduced in all sectors of the economy. However, its specificity in the services sector is completely different from that of the manufacturing industry, as shown through the example of Poland (J. Dominiak).

Especially in the process of changing the management system, developing intellectual resources and building human capital of people capable of implementing new principles of economic development and social change, becomes an important problem. This issue has been illustrated by the implementation of market economy rules in the Republic of Kazakhstan. It was highlighted that the transition to an innovative economy, the creation and development of new managers, as well as the development of human and social capital, remain particularly important. They are an essential condition for increasing labour productivity and producing high-tech products. In the case of a spatially uneven distribution of human resources and the level of their qualifications,

measures are needed to increase coordination in order to improve the quality and level of human capital (G. Nyussupova et al.).

In modern economy there appear certain disadvantages for development. An example of this is the automotive industry which is one of the main branches of the Polish economy with a large share in generating gross value added and maintaining jobs. The favourable development trend has been disturbed by the COVID-19 pandemic. Against this background, an analysis of changes in the production volumes of motor vehicles, trailers and semi-trailers and motorcycles was carried out; the preliminary losses of the automotive industry and the change in the structure of workers' wages in 2018–2019 were identified (K. Stojczew).

Economic integration processes have a significant impact on socio-economic transformations of border areas in particular. An example of this is the planning of a corridor aimed at the development and economic integration of the border areas of China, Mongolia and Russia. The initiator of the construction of the corridor is China, implementing the assumptions of its foreign policy. It was found that the main interest of Chinese capital is the pursuit for the acquisition and use of natural resources, including mineral and forestry ones. Small businesses, on the other hand, which are owned by smaller foreign capital rather than large corporations are developing slower (N. Sysoeva, V. Rudneva).

In presenting efforts to improve interregional cooperation between Siberian regions, attention has been drawn to the reduction in interregional cooperation, which negatively affects regional development and contributes to the widening of their spatial disparities. The paper draws particular attention to the lack of proper coordination and agreement between the levels of federal and regional authorities, as well as the lack of cooperation between regional authorities. One of the key problems was the removal of barriers to interregional cooperation and the gradual reduction of the growth of the centralisation of power (S. Violin).

In regional systems, the development of innovation in industrial activities is an important factor in socio-economic development. This principle is based on an analysis of the directions of transformation of the industrial structure of the Dolnośląskie Voivodeship (Poland) and the largest urban centres. An assessment of the level of concentration of the group's industrial activities – production – was used as the basis for identifying these processes. The results of the research indicate significant changes in innovation in large cities and the spatial structure of the voivodeship (P. Brezdeń, D. Sikorski).

The Rural Development Program adopted for the period 2014–2020 made it possible to intensify economic activation and rural development. With this in mind, the aim of the analysis was to study the development of economic activity realised under this program by the LAG "Beskid Gorlicki". It was found that the most funds was received by entities included in the construction section (19.4% of the total amount spent) followed by industrial processing (17.7%) while scientific and technical activities and other service activities were given 14.5% each (M. Ćwikła).

Social economy entities are also particularly important in discussing the process, as they are becoming a permanent and significant part of the economic landscape. Some of them form permanent and strong relationships with local communities, which is a manifestation of their social function (A. Majzel et al.).

The papers presented point to very diversified conditions of innovation processes, identify many barriers to development and point to the important role of human capital and decision-makers in shaping rational processes for the reconstruction of sector-spatial structures.

We encourage you to discuss and develop the outlined research issues and share your results in our journal.

Zbigniew Ziolo, Wioletta Kilar